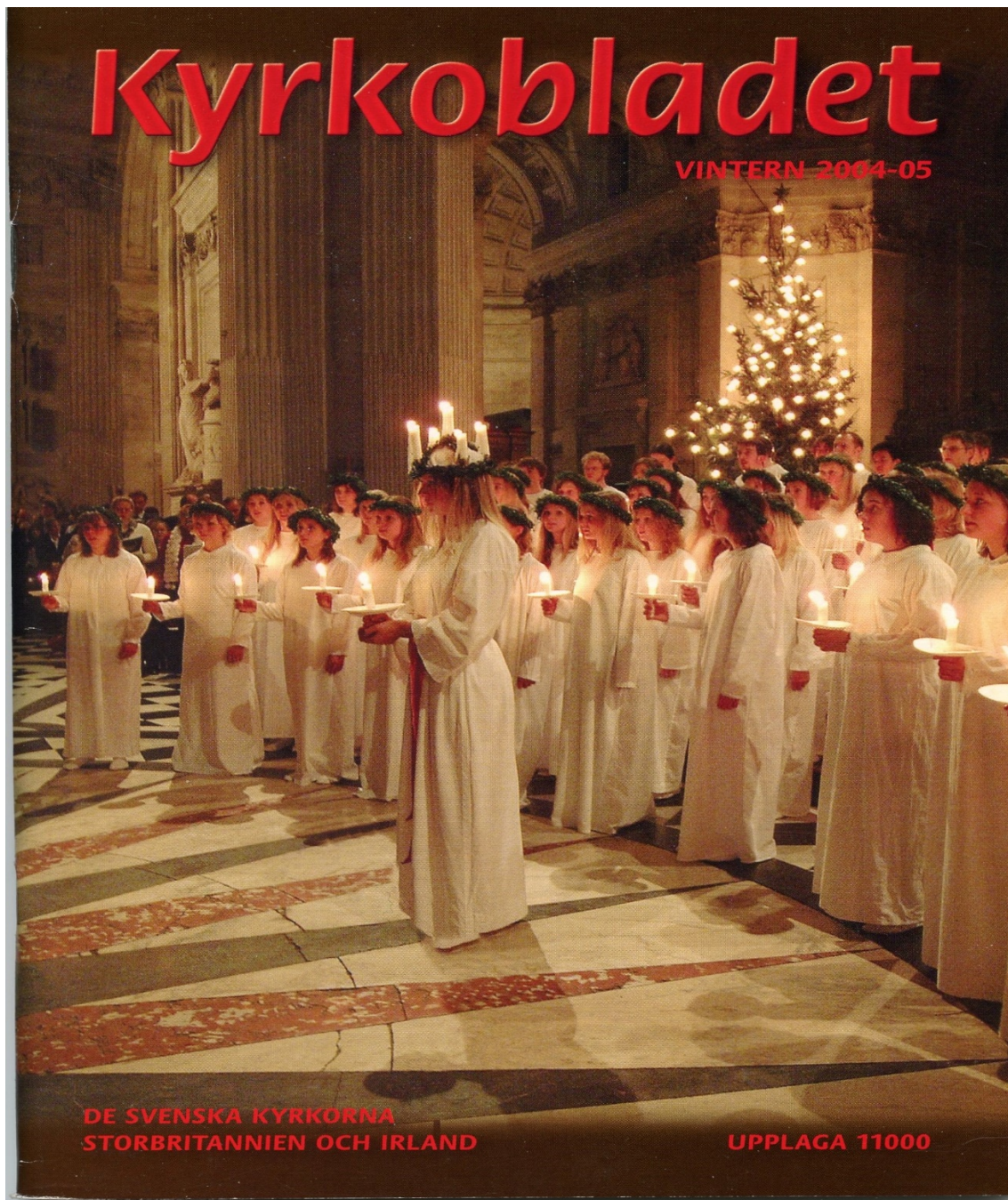

Anders Bäckström:

Utredning angående Svenska kyrkan i utlandets verksamhet i London och de brittiska öarna

Uppsala universitet, april 2021

CENTRUM FÖR
MÅNGVETENSKAPLIG FORSKNING OM
**RELIGION &
SAMHÄLLE**

Bilden förställer lucia-tåget i S:t Paul's Cathedral arrangerad av svenska församlingen i London.

I Uppdrag

Rickard Jönsson avdelningschef på Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet gav i november 2020 Anders Bäckström i uppdrag att utvärdera Londonförsamlingens organisation, verksamhet och ekonomi inför framtida beslut om Svenska kyrkans verksamhet i utlandet.

II Uppläggning

Jag grundar min analys på dokument från svenska församlingen i London. Det gäller stadgedokumentet *Articles of Association of the Swedish Church in London* 2013, verksamhetsstatistik från Kyrkokansliet, verksamhetsberättelser från Londonförsamlingen för åren 2013-2019 inklusive budgetöversikter samt ett större antal kyrkoblåd från 1980-talet och framåt. Jag har också intervjuat via Zoom kyrkoherden i Ulrika Eleonora församling Katarina Bäckelin samt kyrkorådets ordförande Madelaine Mason och via e-post ekonomiutskottets ordförande Per A Jonsson. Jag har dessutom intervjuat per telefon de tidigare kyrkoherdarna Lennart Sjöström, Michael Persson och Erik Muhl, ambassadören vid svenska ambassaden i London, Torbjörn Sohlström samt tidigare chefen för Svenska kyrkan i utlandet Jan Madestam samt den nuvarande chefen Rickard Jönsson. I övrigt har jag studerat rapporter som rör Svenska kyrkan i utlandet samt ett antal undersökningar som berör olika länders utlandsverksamhet (Danmark, Norge och Church of England). Min egen undersökning av svenskar knutna till Londonförsamlingen från år 1993 (Bäckström 1995) har jag använt främst i den slutgiltiga diskussionen. I övrigt har jag satt in Londonförsamlingen i ett vidare forskningsperspektiv baserat på litteratur som jag själv delvis har producerat. Jag kommer att först behandla de historiska förutsättningarna för Londonförsamlingens existens och de svårigheter som Brexit och Covid-19 pandemin reser, därefter genomföra själva dokumentationen av verksamhetens inriktning och utveckling under 2010-talet (särskilt 2018-2020) med sammanfattande kommentar samt till sist sätta in detaljanalysen i ett vidare teoretiskt sammanhang i en avslutande diskussion med förslag till åtgärder.

III Bakgrund

I utredningen *Utlandskyrkan. Struktur och delaktighet* (SKU 2009:1, kapitel 2) framhålls att det går att finna fyra etableringsfaser av det som idag är Svenska kyrkan i utlandet, SKUT.¹ Äldst är sju församlingar där prästen följde med som svensk ambassadpredikant: Paris 1626,

---

¹ Utlandskyrkan. Struktur och delaktighet. Slutbetänkande från den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet. Svenska kyrkans utredningar 2009:1. Jämför Per Eckerdals utredning om utlandsförsamlingar i Schweiz.

London 1710 samt Köpenhamn, Berlin, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires flertalet under 1900-talets två första årtionden. Nästa fas utgörs av sjömansmissionen eller sjömanskyrkan som etablerades från 1870-talet och framåt. Det tredje fasen utgörs av etableringen på turistorter som uppstod med charterturismen i början av 1960-talet. Den fjärde fasen handlar om nyetableringar som skiljer sig starkt från svenska förhållanden, t. ex. svenska församlingen i Phuket i Thailand som etablerades år 2008.² Alla dessa faser har att göra med migrationen av svenskar och det följande behovet av svenskkyrklig verksamhet. De tre första faserna berör också London.

I London började svenska gudstjänster att firas redan år 1673. Ulrika Eleonora församling bildades 1710, då stora grupper av svenskar flyttade till London för att delta i återuppbyggnaden av staden (efter den stora branden 1666). Dessa tog initiativet och kontaktade först Skarabiskopen för episkopal ledning. En präst anställdes och knöts till den svenska beskickningen. Från år 1723 får svensk kyrkoherde sin lön av svenska staten efter utnämning av Kungl. Maj:t. De första stadgarna är daterade till år 1778 stadfästa av Gustav III. Den första svenska kyrkobyggnaden i London uppfördes i stadsdelen Wapping, East London, och stod klar 1728. Det skulle dröja till 1911 innan församlingen flyttade in i den nuvarande nybyggda kyrkan på 6 Harcourt Street i centrala London. Kyrkan rymmer 225 sittande, därtill finns läsrum, bibliotek, församlingsexpedition och en större samlingshall, svenska salen. Kyrkoherdens tjänstebostad finns i fastigheten liksom bostad för vaktmästare, assistenter och rum för tillfälliga besökare. Den svenska skolan integrerades också i dessa lokaler under 1900-talets första årtionden. Till kyrkorummet har flera av inventarierna hämtats från den tidigare kyrkan i Wapping, däribland altarpopsats, predikstol och dopfont. Fastigheten är klassad som en historiskt värdefull byggnad av The English Heritage.³

I London har också en sjömanskyrka funnits belägen i stadsdelen Rotherhithe med adress 120 Lower Road. Verksamheten var en del av Ulrika Eleonora församling men drevs av den s. k. sjömansmissionen, Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse (från 1933). Den uppsökande sociala och diakonala verksamheten riktad till sjömän var under 1900-talet stor. Sjöfartens successiva förändring gjorde att båtbesöken minskade. Det gjorde att gästhemsverksamheten kom att dominera. Dessa förändringar tillsammans med ökade kostnader ledde till att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet den 25/5 2011 beslutade att avsakralisera kyrkan och

---

² Denna fjärde fas innebär inte nödvändigtvis etableringen av fasta kyrkolokaler utan snarare en fungerande "mobil service kyrka".

³ I skriften Evander, Sven och Lennart Sjöström (2001), s 193 ff finns en fullständig förteckning över inventarier i kyrkorna (även sjömanskyrkan som lades ner 2012).

därefter lägga ner den direkta verksamheten år 2012. Nämnden beslutade också att fastigheten skulle försäljas. Det kapital som frigjordes vid försäljningen skulle dock enligt engelsk lagstiftning vara kvar i landet och förvaltas av Ulrika Eleonora församling genom dess trustees.⁴ Fastigheten såldes 2015 och en fond kunde inrättas under överinseende av The Charity Commission for England and Wales. Nämnden beslutade också att SKUT därefter ska finansiera tre tjänster vid Londonförsamlingen från den 1/1 2013, dvs kyrkoherde, komminister och en assistenttjänst (senare kantorstjänst).⁵

Svenskarnas möjlighet till fritidsaktiviteter med resor uppstod som en del av den svenska välfärdsstatens expansion. Den första semesterlagen infördes 1938 vilket gav alla anställda två veckors semester. Fritid blev ett begrepp och det stora intresset för naturen bland svenskar är inte minst Svenska Turistföreningen ett exempel på. Den nuvarande semesterledigheten omfattar 25 dagar (fem veckor). London blev redan under 1960-talet ett av de främsta turistmålen. År 2013 gjordes 13,3 miljoner semesterresor varav 2 miljoner till Spanien, och ca 1 miljon vardera till de nordiska grannländerna samt på femte plats Storbritannien med 831 000 semesterresor.⁶ Variationen illustrerar resornas karaktär med avkoppling och bad, besök hos släktingar/vänner/kollegor och Storbritannien med kultur, nöjen men också med arbete och studier.⁷ De som reser till kulturmål har i vissa avseenden blivit en del av den nya pilgrims- och besöksreligiositeten som är typisk för 2000-talet. Det är intressant att omkring 3/4 av turisterna i London uppger att de har besökt en katedral.⁸

En viktig aspekt av resonemanget rör nya befolkningsflödesmönster som är en del av den globala världsordningen.⁹ Inte bara kapitalflöden och handel har blivit nationsöverskridande genom förenklade kommunikationer utan också politik, kultur och religion. Förflyttningar mellan länder har underlättats, åtminstone till alldeles nyligen. Människor i karriären får arbete vid multinationella företag, unga människor söker sig ut för att studera och praktisera samtidigt som strömmen av flyktingar till Europa, och inom Europa, fortgår. Till detta kommer äldre köpstarka personer (ofta pensionärer) som flyttar till varmare länder, främst Portugal och Spanien, men också till barnen och deras familjer i andra länder. Allt detta är

---

⁴ I enlighet med engelsk lagstiftning finns ett särskilt förtroenderåd, *trustees*, med ansvar för förvaltningen av församlingens fastigheter. Förtroenderådet utgörs av kyrkorådet och fem särskilt utsedda trustees.

⁵ För närvarande finansieras kyrkoherden, en vakant komministertjänst samt kantorstjänsten av SKUT

⁶ En semesterresa innebär att man reser omkring 10 mil från sin bostadsort och tillbringar minst 24 timmar på den nya orten.

⁷ Resebyrå Ticket har en egen fördelning av sina resor för 2019, där Storbritannien kommer på sjätte plats.

⁸ Det är intressant att jämföra med Church of England Abroad som har en löslig samordning av chaplaincies inom ramen för the Diocese in Europe. Detta stift täcker in 42 länder i världen. Denna geografiska utsträckhet baseras delvis på det gamla brittiska samväldet. [Diocesan Information - Diocese in Europe \(anglican.org\)](https://www.anglican.org/diocesan-information) Hämtat 2021-04-10.

⁹ Dessa migrationsmönster är i viss mån en förlängning av fas 3 och 4 men också en egen fas på grund av dess tydliga förankring i nya globala migrationsmönster som utlöser nya sätt att finna platser att vara förankrad vid.

exempel på nutida migrationsmönster som kan vara permanenta eller tillfälliga. Summan av detta blir att den moderna individen känner sig allt mer ”transnationell” och van vid mångkulturella förhållanden.¹⁰ Detta innebär dock inte att individernas behov av sammanhang, relationer och omsorg upphör. I grunden är människan en social varelse som behöver en plats att förankra sig vid, om än bara tillfälligt.

Det är klart att den intensiva utvecklingen inom den globala ekonomin med en ökad cirkulation av varor, människor och idéer påverkar det internationella flödet. Kommunikationen blir global genom sociala medier vilket gör individens geografiska förankring mindre viktig och gamla gränser ersätts av nya. Detta gör samtidigt att nya politiska vindar som strävar mot en ökad betoning av nationen och dess gränser underblåses. Allt detta påverkar Svenska kyrkan i utlandet och särskilt Londonförsamlingen som befinner sig mitt i korsdraget mellan dessa nya tendenser av både gränslösa och sociala behov.

Brexit och Corona-19 pandemin

Till detta kommer de senaste årens oförutsedda händelser. Detta gäller först den omfattande migrationen 2015 som har berört både Storbritannien och Sverige. Därefter, och delvis med anledning av migrationen, omröstningen om Brexit i Storbritannien år 2016 som innebär att landet, efter förhandlingar, lämnar den Europeiska gemenskapen 2020. Detta skedde slutgiltigt så sent som den 1/1 2021. Flera oklarheter som berör kommunikationen mellan Storbritannien och EU kvarstår och det är fortfarande oklart vilka regler som gäller för arbets- och uppehållstillstånd. Detta påverkar svenskar boende i Storbritannien men också svenska församlingen vid rekryteringen av ny personal. Till detta kommer Covid-19 pandemin som slog till i mars 2020 och som har drabbat Europa hårt. På ett oväntat sätt har gränserna mellan länderna blockerats och in- och utresor kräver särskilda arrangemang med Covid-19 tester. Detta påverkar Londonförsamlingens arbete och ekonomi med inställda evenemang och basarer som normalt inbringar stora belopp. Omsorgen om personalen blir extra viktig eftersom kompetensen kommer att behövas så snart de strikta reglerna förändras. Den speciella situation som råder just nu kommer med stor sannolikhet att övergå i en ny form av normalitet då vaccineringen av befolkningarna är avslutad och förhandlingarna om effekterna av Brexit har klargjorts. Men det är osäkert hur tidtabellen ser ut och allt fler studier kommer som visar att den långa nedstängningen av samhället tenderar att utlösa nya (köp)vanor och värderingar knutna till individens, familjens och samhällets sammanhållning eller divergering.

---

¹⁰ Den nya världsordningen anser t. ex. FN:s före generalsekreterare Kofi Annan har förstärkt den kosmopolitiska tanken och många individer, särskilt på kontinenten, uppfattar sig som EU-medborgare eller rent av världsmedborgare.

Det är uppenbart att deltagande i gudstjänster och i gruppverksamhet minskar då det engelska samhället är nedstängt (lock-down). Samtidigt visar denna rapport att en pandemi (liksom en kris) kan resultera i nytänkande och kreativa lösningar för att upprätthålla kontakten med, i det här fallet, den stora gruppen Londonsvenskar. I den följande beskrivningen av Londonförsamlingens organisation, verksamhet och ekonomi, ska jag ta fram tillgängliga uppgifter från åren före pandemin med förhoppningen att nedstängningen ska vara över då det nya verksamhetsåret 2022 inleds.¹¹

IV Londonförsamlingen – en utvärdering

Organisation

I ett omfattande stadgedokument, kallat *Articles of Association of the Swedish Church in London*, antagen 2013 framgår att Svenska kyrkan i London är en del av svenska kyrkan i utlandet samtidigt som den är en del av den brittiska lagstiftningen om Charities. Den 1/1 1989 kom Londonförsamlingen att underställas Nämnden för svenska kyrkan i utlandet (SKUT) och ytterst kyrkomötet. År 2012 blev Nämnden en del av Visby stift vilket gör att församlingen och dess präster står under tillsyn av biskopen i Visby. Verksamheten leds i enlighet med kyrkoordningens regler för utlandsverksamhet, vilket i Ulrika Eleonoras fall betyder att kyrkoherden och ett av kyrkostämman valt kyrkoråd utgör församlingens ledning. Kyrkorådet sammanträder minst 5 gånger/år. I enlighet med engelsk lagstiftning finns dessutom ett särskilt förtroenderåd, *trustees*, med ansvar för förvaltningen av församlingens fastigheter och ekonomi och är i praktiken detsamma som kyrkorådet. Ulrika Eleonora svenska församling är således å ena sidan en del av Svenska kyrkan eftersom prästerna (personalen) är underställda tillsyn av biskopen i Visby stift, av SKUT och ytterst av kyrkomötet. Församlingen är å andra sidan ett självständigt aktiebolag vid *Companies House* allt i enlighet med brittisk lagstiftning.¹² Detta är en ny brittisk bolagsform skapad för

---

¹¹ Svenska UD återinförde den 21 december 2020 avrådan från icke nödvändiga resor till Storbritannien. Beslutet ändrades från den 31/3 2021. England är sedan 4 januari 2021 i lockdown. Du som bor eller vistas i England får endast lämna hemmet för [specifika ändamål](#). Resor ska endast ske lokalt, och minimeras. Under våren planeras vissa lättnader i restriktionerna.

Vid resa från Sverige till England måste du:

- testa negativt för covid-19 inom tre dagar före avresa. PCR-tester tillåts och i vissa fall LAMP eller lateral flow.
- självisolera 10 dagar vid ankomst
- testa dig två gånger efter ankomst, dag 2 och dag 8, dessa test måste bokas innan avresa och resenären står själv för kostnaden, £210
- fylla i ett webbformulär inom 48 timmar före ankomst

Du som bor eller vistas i England får under pågående lockdown endast lämna hemmet för [specifika ändamål](#). Internationellt resande är ej tillåtet annat än för specifika ändamål. Från 8 mars 2021 behöver alla som har för avsikt att resa ut ur England fylla i ett word-dokument innan utresa. Svenska ambassadens hemsida: [Storbritannien, London - Sweden Abroad](#) (Hämtat 2021-03-31).

¹² [THE SWEDISH CHURCH IN LONDON LTD](#); 088809420 - Incorporated on 10 December 2013; 6 Harcourt Street, London, W1H 4AG. <https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/>. Hämtat 2021-04-07.

välgörenhetsorganisationer, Charities, 2013. Som bolag heter församlingen *Church of Sweden in London Limited*. Detta bolag har *Charity Commission for England and Wales* som tillsynsmyndighet. Formellt skrivs församlingen som *The Swedish Church in London Ltd. - A company limited by guarantee*. Denna organisatoriska lösning liknar det svenska PRV-systemet (liknar patentregistrering i Sverige) vilket gör att svenska församlingen äger sig själv, t. ex. ägs kyrkobyggnaden helt av församlingen som Ltd. Församlingen anslöt sig till denna bolagsform för att styrelsens ledamöter inte skulle vara personligen ansvariga för olyckliga ekonomiska eller personella händelser. Det är bolaget som har detta yttersta ansvar. I kyrkorådet ingår 7 ledamöter, kyrkoherden samt en suppleant.¹³ Röstberättigade och valbara vid kyrkostämman är myndiga medlemmar av *Swedish Church in London Ltd* som har betalt årsavgift. Kyrkostämman sammanträder minst en gång per år och utser ledamöter i kyrkorådet och avger årsberättelse. Församlingen har tillsatt följande kommittéer/utskott: Ekonomiutskott, Utskott för fastighetsförvaltning, Utskott för Julbasaren och för Luciafirandet, ett Personalutskott, en Valberedning och Thora Ohlssons Cultural Fund. Kyrkvårdar är också utsedda.¹⁴

Från den 1/1 2009 fick svenska församlingen i London överta hela ansvaret för de brittiska öarna med reguljära gudstjänster och samlingar. De tidigare kyrkobyggnaderna i Middlesborough och Liverpool (samt London) är sålda och tjänsterna indragna av SKUT.

Kommentar: Den organisationsform som svenska församlingen är en del av är inte helt genomskinlig. Den kan i viss mening liknas vid den dubbla ansvarslinjen i en svensk kontext med en ämbetslinje som ger kyrkoherden beslutsrätt i kyrkorådet tillsammans med de av kyrkostämman valda representanterna. Det som komplicerar förhållandet är att församlingen samtidigt i enlighet med brittisk lagstiftning är en Charity med valda *trustees*. Detta gör församlingen till ett engelskt bolag utan personligt ansvar för trustees skapad just för Charities och där *the Charities Commission for England and Wales* är tillsynsmyndighet. Varken SKUT eller biskopen i Visby har tillsynsansvar för detta engelska bolag utan endast för församlingens kyrkliga verksamhet och för den personal som bedriver verksamheten. Detta gör att den kyrkliga verksamheten är en angelägenhet för biskopen i Visby, SKUT och ytterst kyrkomötet medan ekonomi, fastighetsförvaltning samt förvaltningen av ett antal fonder är en

---

¹³ Kyrkorådet utgjordes år 2019 av Johan Aurén, Christian Bjärnram, Mike Christopherson, Per-Olof Emanuelsson (suppleant), Henrik Hansson, Per Jonsson, Madeleine Mason (ordförande), Linda Peanberg King, samt kyrkoherden. Dessa utgör också trustees.

¹⁴ Kyrkvårdar är: Christian Bjärnram, Irene Cooper, Anna Granström-Livesey, Anna-Klara Hahn, Henrik Hansson, Per A Jonsson, Madelaine Mason, Eivor Martinus, Marja Partanen, Elisabet Selse och Joachim Wrang Widén.

angelägenhet för the *Swedish Church in London Ltd – A company limited by guarantee* och dess brittiska tillsynsmyndighet. Denna organisationsform speglar en successiv utveckling mot allt större självständighet som har pågått en längre tid.

Personal

Enligt beslut från Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet 2012 finansieras tre fasta tjänster vid Londonförsamlingen, dvs kyrkoherde, komminister och en assistent som idag är en kantor. Vidare utgår bidrag för fastighetsunderhåll och reparation efter särskild ansökan. Stödet från SKUT har minskat över tid genom indragna tjänster förlagda till sjömanskyrkan i London. Idag betalar SKUT 6 000 pund för de extra kostnader som gudstjänster i andra delar av Storbritannien drar. Vårterminen 2021 finansieras genom SKUT, SBT (The Swedish Benevolent Trust), samt Londonförsamlingen totalt tio heltidstjänster:

Kyrkoherde Katarina Bäckelin (finansierad av SKUT),
Komminister vakant (finansierad av SKUT),
Diakon Helen Calner (finansierad av SBT),
Diakoniassistent Kerstin Garplid (finansierad av SBT),
Organist Toril Briese (finansierad av SKUT),
Kommunikatör Mona Davidsson (finansierad av församlingen)
Husmor Stina Envall (finansierad av församlingen och genom permitteringsbidrag av brittiska staten)
Ekonom Linnéa Källman (finansierad av församlingen och genom permitteringsbidrag av brittiska staten)
Administratör Sarah Skansing (finansierad av församlingen)
Vaktmästare Ola Wallin (finansierad av församlingen)
Fundraiser Therese Whitcomb-Eriksson (finansierad av församlingen)
Två volontärer (finansierade av församlingen)

Under senare tid har följande personer varit kyrkoherde:

Sven Evander 1956-1981,
Lennart Sjöström 1981-2007, vikarie Anders Boström 2005-2007 då Lennart Sjöström drabbades av en stroke 2005.
Michael Persson 2007-2016,
Anders Alberius vikarie 2016-2017,
Erik Muhl 2017-2019,
Anders Pihl vikarie därefter Tuulikki Koivunen Bylund vikarie 2019,
Katarina Bäckelin från den 1/10 2019-.

Kommentar: Sammanställningen visar att församlingen har haft en stabil bemanning fram till de turbulenta åren kring 2015/16, då Aftonbladets kritik av SKUT blev allmänt känd. Andra faktorer har också bidragit till personalomsättningen. Detta gäller t. ex. kyrkomusikern vars förordnande gick ut 2016. Genom SKUT:s principiella beslut om att förordnanden vid

utlandsförsamlingar ska begränsas till 5 + 5 år kom förordnandet inte att förlängas. Det ledde till ytterligare turbulens i församlingen. Det är intressant att verksamhetsrapporten för år 2017 anger att den minskning som kan observeras i statistiken beror på ”att vi är en helt ny personalgrupp med nya relationer i församlingen”. Personalfrågor kompliceras också av de ovan nämnda oklara reglerna om uppehålls- och arbetstillstånd för svenskar bl. a. anställda vid svenska församlingen. Innan Brexit kunde SKUT och församlingen fastställa när tjänster skulle tillträdas och ordna med vikarier. Idag måste arbetstillstånd sökas vilket är en dyr och omständlig process. Till detta kommer finansieringen av en sjukförsäkring till National Health Service (NHS) som kostar 650 pund per år och person. Men liknande rekryteringsproblem är också förorsakade av Covid-19 pandemin. Som exempel kan nämnas att den år 2020 utlysta komministertjänsten inte fick någon sökande. Den turbulenta personalsituationen 2016-2019 har således påverkats av både SKUT-kritik, Brexit-regler och Covid-19 pandemin. Det är uppenbart att verksamhetens stabilitet missgynnas av korta kontraktstider och av svårigheten att rekrytera personal långsiktigt. En utlandsförsamling är starkt beroende av den kunskapskultur som råder inom ledningsgruppen och behovet av att denna kultur förs vidare vid växlingar av personal och förtroendevalda. En pålitlig långsiktighet, där personliga kontakter kan upprätthållas, förstärker förtroendet för församlingens verksamhet.

Medlemskap, kyrkblad och digital information

Kyrkbladet infördes för kommunikation med svenskar i Londonområdet på 1980-talet.¹⁵ Med syftet att hålla kontakt med flertalet svenskar bosatta i United Kingdom (UK) godkände Utrikesdepartementet (UD) ett samarbete mellan församlingen och Sveriges ambassad detta årtionde. Det samarbetet gav adresser till allt fler svenskar i UK. Upplagan har därför stigit successivt från mellan 3 000 till 4 000 hushåll i början av 1980-talet till ca 7 000 hushåll på 1990-talet. Under 2000-talet ökade upplagan till 11 000 exemplar, varav 7 000 privatpersoner, 500 företag och övriga institutioner. Som exempel kan anges att tryckkostnaden för år 2003 var 55 000 pund varav 49 000 pund bärs av kyrkbladets annonsörer. I tryckkostnaden ingår information om höstens basar och om luciahögtiden som drar in stora belopp. År 2010 anställdes en informatör på halvtid och Kyrkbladet får ny design (Lena Hultkvist). År 2013 gick Kyrkbladet ut till 9 700 adresser och trycktes i 11 000 exemplar fyra gånger/år. En

---

¹⁵ År 1981 fick Kyrkbladet en ny utformning då Lennart Sjöström övertog redaktörskapet. Geoffrey Brown som medverkat till de Anglo-Skandinaviska Pastoralkonferenserna fick ansvar för grafisk utformning och tryckning.

frivillig redaktion på 4-5 personer arbetar med att utveckla Kyrkobladet med intressanta reportage och temanummer.

Kyrkobladet utvecklades under denna tid till en omfattande informationskanal för svenskar boende på de Brittiska öarna med inbjudningar till gudstjänster, verksamheter, evenemang och konserter men också med viktiga uppgifter och adresser bl. a. till Svenska ambassaden, Handelskammaren, Svenska skolan, föreningar för skandinaver, samt gula sidor med adresser till lokala företag. Kyrkobladet är en imponerande satsning och den växande upplagan beror säkert på informationens bredd. Intresset av att annonsera i Kyrkobladet är också ett tecken på bladets träffsäkerhet då det gäller målgruppen svenskar boende i Storbritannien. Men under senare år har upplagan minskat till 8 500 exemplar år 2019 och till 4 500 exemplar år 2021. Minskningen beror på att Londonförsamlingen successivt har etablerat sig på internet genom hemsida, nyhetsbrev till den stora gruppen registrerade och genom Facebook med flera grupper. Av verksamhetsberättelsen för år 2015 framgår att nyhetsbrevet når drygt 6 000 e-postadresser. Hemsidan www.svenskakyrkan.se/london hade i mars 2021 omkring 60 000 besökare. Facebook har 3 320 gillamarkeringar och 6 117 personer är följare av Svenska kyrkan i London. På mail-listan Ung i London finns 460 personer och 600 följare finns i Ung i Londons Facebookgrupp. Instagram-konto finns också. Under det senaste Covid-19 präglade året har mötesplatsen Ung i London förlorat i betydelse eftersom ungdomar själva skapar Facebook-grupper där de träffas.

Idag bor drygt 100 000 svenskar i Storbritannien varav hälften i Londonområdet. Det är en av de största grupperna av utlandssvenskar och därmed en stor målgrupp. Av dessa är enligt verksamhetsberättelserna för åren 2018 och 2019 sammanlagt 1 200 personer betalande medlemmar. Avgiften är 55 pund för enskild medlem, 100 pund för familj/hushåll, 25 pund för ungdom under 25 år, 100 pund eller mer för företag och 1 200 pund för s. k. life-time-membership. Det är svårt att uppskatta om medlemssiffran ska betraktas som låg eller hög. Verksamhetsberättelsen för år 2019 anger som ett mål att öka antalet betalande medlemmar. Det borde finnas förutsättningar för en sådan ökning.

Kommentar: Det är tydligt att digitaliseringen av informationen har kommit långt och att församlingens hemsida och regelbundna nyhetsbrev delvis håller på att överta den roll som Kyrkobladet har haft. Församlingens nytänkande syns i anställningen av en kommunikatör som successivt blir till en heltidstjänst med flera arbetsuppgifter. Det är viktigt att komma ihåg att övergången till digital information inte innebär någon besparing eftersom en hemsida i princip kräver daglig uppdatering för att vara intressant att besöka. Min bedömning är att

satsningen på digital information fungerar bra med en tydlig hemsida som upparbetas regelbundet och med länkar till grupper och institutioner. Satsningen på Facebook och Twitter har också givit ett bra resultat. Sociala medier är idag det främsta verktyget för kontakt med svenskar boende i andra delar av UK och detta underlättar också kommunikationen mellan medlemmar och intresserade. Det bör övervägas om inte en chatt-funktion också bör införas med en lista över vanliga frågor. Satsningen på sociala medier har visat sig vara nödvändig inte minst för personer som under pandemin söker kontakt.¹⁶ Samtidigt menar jag att det inarbetade Kyrkobladet bör komma ut möjligen i en mindre upplaga och samtidigt tillgänglig på hemsidan. Detta är särskilt viktigt inför höstterminens alla inbjudningar och anmälningar till basar, advent, luciatåg och julfirande. Bladet tillsammans med hemsidan fyller en ”röstfunktion” genom hälsningar och porträtteringar men har också en identitetsskapande funktion genom att symbolisera en kyrklig närvaro.

Verksamhet

I vanliga fall (då pandemi inte pågår) bedriver Svenska kyrkan i London verksamhet på plats alla dagar i veckan genom café, regelbundna samlingar samt gudstjänster. Lokalerna är i sig en viktig del av verksamheten nu genom Corona-19 anpassade öppettider vardagar mellan 10-17, onsdag 10-19 och söndag 12-15 med personal tillgänglig på kansli och/eller kök. En anslagstavla används för information både till och av besökande. I läsrummet finns svenska tidningar och kaffe serveras på svenskt vis. Ett bibliotek rymmer 20 personer och ca 3 000 volymer. Svenska salen rymmer 200 personer och används för kyrkans samlingar men hyrs också ut till dopföljen, minnesstunder och övrigt. Hyra utgår med 1 000 pund per dag 500 pund för halvdag. I allt väsentligt är kyrkobyggnaden en del av det offentliga rummet och därmed tillgänglig för i princip alla (svenskar). Verksamheten i lokalerna kan redovisas och analyseras på olika sätt. I verksamhetsberättelserna från 2015-2019 redovisas deltagande under rubriken gudstjänst inklusive förrättningar, diakoni, mission-kommunikation, ekumenik och övrig verksamhet. Jag ska i stort sett följa denna uppdelning men komplettera med egna sammanställningar.

Gudstjänster

Varje söndag kl 11.00 firas högmässa eller familjemässa med efterföljande kyrkkaffe. Några gudstjänster per år firas på engelska. Dessutom daglig morgonbön kl 9.15 eller nattvardsgudstjänst kl 09.00 på onsdagar. Församlingen har tre körer (kyrkokör, seniorkör och

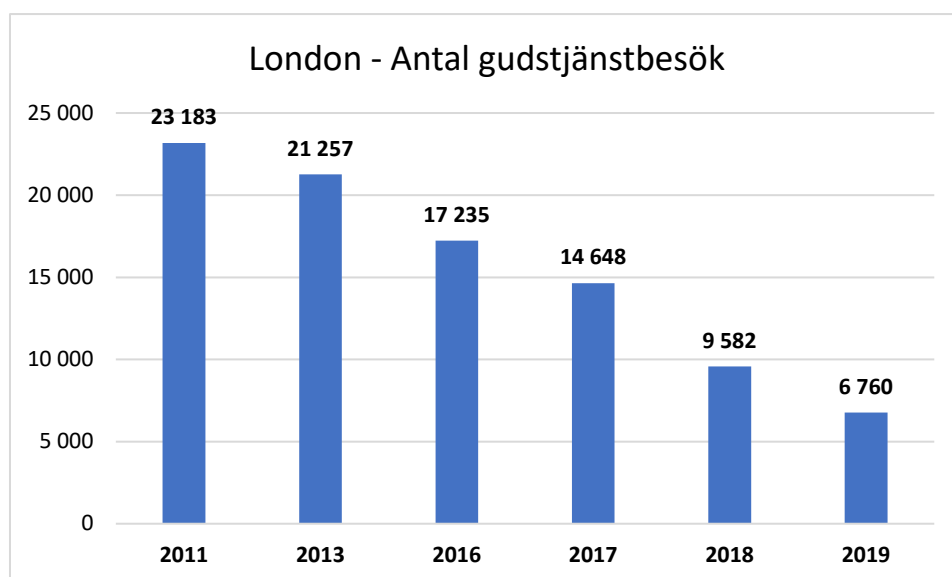
---

¹⁶ [Kontakta oss - Svenska kyrkan i London](#) Hämtat 2021-03-16

barnkör). Dessa sjunger på högmässor ca en gång/månad och vid särskilda familjemässor. Dessutom ges konserter vid stora högtider. Körerna bär till stor del upp det uppskattade luciafirandet. Söndagsskola finns också under pandemin 2021 (on-line).

Fördjupningssöndagar med inbjudna predikanter eller talare ingår i schemat. Dessutom firas gudstjänst på andra orter i hela Storbritannien 2-3 gånger per ort i enlighet med uppdraget att täcka hela Storbritannien: Birmingham, Hampshire, Brighton, Newcastle, Edinburgh, Dublin, Cardiff, Bristol, Bournemouth, Belfast och Devon Ottery St Mary. Jag förutsätter att denna ordning med ansvar för hela Storbritannien kommer att gälla efter pandemin.

Deltagandet i högmässorna har minskat successivt från i genomsnitt 70 deltagare på 2000-talet till ca 60 eller färre på 2010-talet. Från år 2020 sänds gudstjänst över nätet varje söndag med ett mindre antal följare (ca 30) vilket sannolikt innebär samma antal deltagare som vid ordinarie gudstjänster. Totalt antal besök vid samtliga gudstjänster förrättade av församlingens präster var år 2011 totalt 23 183 och år 2019 totalt 6 700 besök. Siffrorna för 2020 är inte tillgängliga än.

Figur 1. Antal besök i gudstjänster anordnade av Svenska församlingen i London 2011-2019.

Kyrkliga handlingar

Kyrkliga handlingar sker efter förfrågan och bokning genom kyrkans expedition. Antalet dop, konfirmationer, vigslar, kyrklig välsignelse av borgerligt ingånget äktenskap, förnyelse av äktenskapslöfte och begravingar varierar år från år och är efterfrågade på en hög och relativt jämn nivå. Totalt var 2 063 personer närvarande vid en kyrklig handling år 2018 och 1 645 år 2019. Det totala antalet närvarande beror på antalet kyrkliga handlingar.

Kyrkliga handlingar	2018	2019
Dop	49	36
Konfirmerade	7	9
Vigslar	14	7
Välsignelser – B. äktenskap	2	2
Förnyelse – Äktenskapslöfte	0	1
Begravning	6	0

Figur 2. Antal kyrkliga handlingar i Svenska församlingen i London 2018 och 2019.

Kommentar: Deltagandet i gudstjänster har minskat under den undersökta perioden.

Verksamhetsberättelsen från år 2017 pekar på det faktum att yngre personer som flyttar till Storbritannien inte har samma religiösa förtrogenhet och intresse av att värna det etniskt svenska som en äldre generation. För denna grupp kan mötet med Svenska kyrkan vara det första över huvud taget. Detta ställer höga krav på personalens kompetens att hantera intresse och nyfikenhet men också känslor av avoghet som kan vara förankrad i tidigare upplevelser. Möjligen har den ovan nämnda kritiken av SKUT och den turbulenta personalsituationen påverkat deltagarantalet. Under 2020/21 har gudstjänster, grupper och luciaevenemang skett över nätet. Direktsända gudstjänster följs av 30 adresser medan julandakten och Lucia-tåget i Svenska kyrkan har laddats ner 25 respektive 3 400 gånger på You Tube. Cafèet är stängt. I det här resonemanget ingår att någon form av normalisering inträder efter pandemin. Men detta är, som sagt, inte självklart eftersom nya vanor kan uppstå inte minst vad gäller användningen av internet. Den nuvarande nedstängningen av kyrkans lokaler bör därför användas till att reflektera kring möjliga innovationer i det nya religiösa och sociala landskap som öppnar sig i en framtid utan pandemi.

Diakoni med hem- och sjukbesök

Församlingens devis är ”En levande diakonal kyrka. En oas i London”. Detta kan uppfattas som ett grundläggande syfte för Londonförsamlingens existens vid sidan av gudstjänsterna, men båda dessa syften torde vara underordnat det övergripande syftet att just vara en svensk församling i London. Den diakonala omsorgsverksamheten utförs främst av församlingskuratorer och nu senast av en diakon och en diakoniassistent. Stabiliteten i verksamheten beror säkert på det ständiga behovet av insatser av social och rådgivande art men också på det faktum att tjänsternas ställning är tryggad genom avkastningen från *The Swedish Benevolent Trust*. Under rubriken diakonala insatser står i verksamhetsberättelsen från år 2019 att dessa kan gälla ”nödhjälp till utsatta svenskar, särskilt ungdomar i samarbete med konsulära avdelningen på ambassaden, övernattning i nödlägen, vidarebefordra och stötta människor i behov av djupare psykoterapeutisk, psykologisk eller psykiatrisk hjälp”. Kyrkans

nödnummer är ständigt tillgänglig och viktig inte minst för ungdomar som av olika skäl har förlorat en anställning och har fallit mellan stolarna. En svensk hemlös person har omhändertagits. Denna omsorg om svenskar i nöd uppskattas av svenska ambassaden.

Hembesök - Antal besökta personer

2011	2013	2016	2017	2018	2019
207	153	150	37	21	37

Sjukhusbesök - Antal besökta personer

2011	2013	2016	2017	2018	2019
18	18	20	20	16	19

Figur 3. Antal hem- och sjukbesök i svenska församlingen i London 2011-2019.

Förutom hembesök och sjukbesök är också själavårdande enskilda samtal en del av den andliga och sociala rådgivningen. Under år 2018 var de själavårdande samtalen totalt 123 och år 2019 totalt 279. Övriga diakonala insatser var 2018 totalt 62 och år 2019 totalt 157.

Ytterligare 6 fängelsebesök gjordes 2019. Båtbesöken har i stort sett upphört. Dessa insatser har således ökat i omfattning medan hembesöken minskade tydligt från år 2017. Dessa förändringar uppåt och nedåt beror sannolikt på förändringar och stabilitet bland de anställda och har därmed att göra med tillgängligheten. Informationen om denna resurs finns både i Kyrobladet och på hemsidan.

Kommentar: Den diakonala och uppsökande verksamheten pågår i stor sett oförändrat och kristelefon är tillgänglig alla dagar, som vanligt. Ensamhet och isolering på grund av pandemin kräver dock större insatser riktade till personer som genom en Lock-down antingen upplever psykisk stress eller lider av isoleringen. Det gäller inte bara äldre personer utan också personer som befinner sig i det existentiella vacuum som uppstår efter ca 10 års vistelse i en ny kultur som den engelska trots allt är. Behovet av en utvärdering av gudstjänstverksamheten gäller också den diakonala/sociala och uppsökande verksamheten. Vad betyder t. ex. den sociala gemenskap som en telefonkedja kan åstadkomma? Vad betyder det för enskilda medlemmar av svenska församlingen att bli uppringda eller kontaktade av församlingen? Dessa samtal kan träffa rakt in i enskilda medlemmars existentiella livssituation med svåra beslut och kan därmed få livsavgörande betydelse.

Den övriga verksamheten i Londonförsamlingens lokaler

Den verksamhet som gudstjänster och den sociala/diakonala omsorgen innebär ingår i ett generellt verksamhetsutbud som ligger på olika nivåer. *För det första* finns en tros- och livsbaserad nivå med gudstjänster, andakter, studiecirklar och bönegrupper som i första hand men inte endast berör religiöst engagerade Londonsvenskar. Under pandemin sänds högmässa, söndagsskola, andakt on-line och samtal pågår via Zoom kallad frälsarkransen om existentiella tros- och livsfrågor. Denna verksamhet är grundläggande för identiteten men undersökningar visar att den efterfrågas i allt mindre grad.

För det andra pågår olika former av gruppverksamheter som under normala betingelser fyller kyrkans lokaler med liv och rörelse. Dessa är 1) öppet hus eller stay-and-play verksamhet varje vecka på tisdagar, motsvarande öppen förskola för föräldrar, au pair med barn och med ca 40 deltagande; 2) ”syjuntan” som träffas den första och tredje tisdagen i månaden och som arbetar med att förnya textilierna i församlingen; 3) torsdagsträffen med föreläsningar kring konst, litteratur, kultur, historia och samhälle en gång i månaden. Träffen startar med nattvardsgudstjänst och slutar med lunch (kostnad 15 pund); 4) Seniorträffen sista torsdagen i varje månad, startar med nattvardsgudstjänst och följande lunch (gratis), ca 80 deltagare. Anslag från SBT möjliggör dessa måltider. En gång per år ordnas en utflykt; 5) Konsert en gång i månaden på torsdagar med efterföljande soppa med syftet att ge musikstuderande ungdomar möjlighet att uppträda i en tillåtande miljö; 6) Ung i London 18-27 år varje onsdag kl 19.30-21.00 riktar sig till unga vuxna, au pair och studerande, ca 30-40 deltagare; 7) Kyrkokören övar på torsdagar 19-21 med ca 40 sångare; 8) Sångfåglarna är en barnkör som övar på lördagar med 12 deltagare; 9) Seniorkören övar i direkt anslutning till seniormässan som föregår seniorlunchen på torsdagar; 10) Ulricae Drängar och Ullakören övar inför sina framträdanden.

För det tredje anordnas träffar av mer tillfällig art och med en bred inbjudan. 1) Församlingsaftnar med underhållning och medverkan av författare; 2) ”Mellokvällar” under våren och vid viktigare sportevenemang i svenska salen med ca 100 deltagare (främst ungdomar); 3) Vårfest vid valborgsmässoafton med ca 100 deltagare samt vårbal med Ulricae Drängar i Regent’s Park; 4) Midsommarfirande med ett 80-tal närvarande; 5) ”Kräftskiva” en kväll i augusti med 80 deltagare; 6) Chalmerspexet i november med 80 deltagare; 7) Julbord med två sittningar med tillsammans 130 deltagare; 8) Julcafé mellan förmiddagsgudstjänst och julbön på julafton med ca 100 deltagare.

För det fjärde anordnas 1) lördagsskola med svenskundervisning och träning i att tala svenska varannan lördag. Stöds av svenska skolverket. Ca 50 deltagare; 2) regelbundna möten med a) svenska skolan, särskilt gymnasieskolan, b) svenska ambassaden, c) Handelskammaren, d) Visit Sweden och e) Business Sweden. De goda relationerna med ambassaden resulterar t. ex. i information genom Kyrkobladet och via hemsidan, om de regler som gäller för medborgarskap och vistelse i Storbritannien för svenska medborgare efter Brexit.

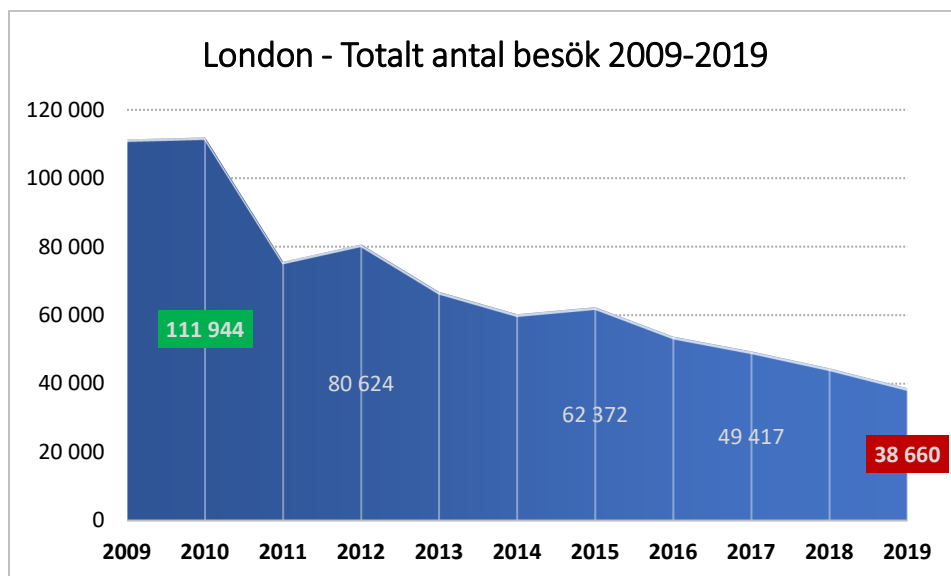
För det femte genomförs två stora projekt varje år: 1) Julbasar torsdag till söndag sista helgen i november med ca 200 frivilliga medhjälpare och mellan 6-7 000 besökare. Enskilda och företag skänker gåvor till marknaden och lotteriet. Marknaden öppnas av ambassadören. Omsättningen ökar för varje år och vinsten år 2019 var 196,062 pund. 2) Luciafirande med stor uppslutning. Sammanlagt 16 Luciahögtider genomförs i Londonförsamlingens regi, varav de viktigaste i samarbete med St Paul's Cathedral, Westminster Cathedral eller Southwark Cathedral med mer än 2 500 deltagare.¹⁷ I församlingskyrkan genomfördes ytterligare luciagudstjänster med efterföljande kaffe med lussekatter i svenska salen. Mer än 6 000 deltagare sammanlagt. Kyrkokören, katedralkören (Ulricae Drängar) och ungdomar från Svenska församlingen medverkar ibland tillsammans med en besökande kör från Sverige. Högtiden samarrangeras med den engelska värdförsamlingen. Luciahögtiden sponsras av SEB och SAS och innebär sannolikt det viktigaste årliga kulturevenemanget för svenskar i London med omnejd. Under år 2020 har Covid-19 pandemin gjort att julbasaren fick mindre uppslutning och Lucia-tåget sändes i stället på You Tube och Facebook. Detta gav markant lägre inkomster för församlingen. Madelaine Mason, ordförande i kyrkorådet, skriver i Kyrkobladet nr 4/2020 att Covid-19 pandemin har lyft frågan om ett större framtida utbud av varor on-line eller via internet. Till exempel skulle en on-line basar kunna anordnas i november som komplement till den fysiska basaren (om fysiska möten blir tillåtna) och på så sätt bli tillgänglig i hela Storbritannien.¹⁸ Basaren kan även flytta utomhus efter tillstånd av polismyndigheten i London. Även om on-line basarer och lucia-firade via You Tube kommer att etableras under pandemin, så finns det anledning förmoda att dessa för församlingens ekonomi och goda rykte viktiga evenemangen kommer att återgå till ett fysiskt format så snart det blir tillåtet.

---

¹⁷ "Lucia Music Worship Services" genomfördes också i Birmingham, Brighton, Bristol och Edinburgh.

¹⁸ Storbritannien brukar alltid anföras som exempel på land där online kulturen etablerade sig snabbt. Också i Sverige har online köpen ökat med 40 % under pandemin. Det finns numera en hel vetenskap om Online Reputation Management: [What is Online Reputation Management? The Definitive Guide](#) (hämtat 2021-04-12).

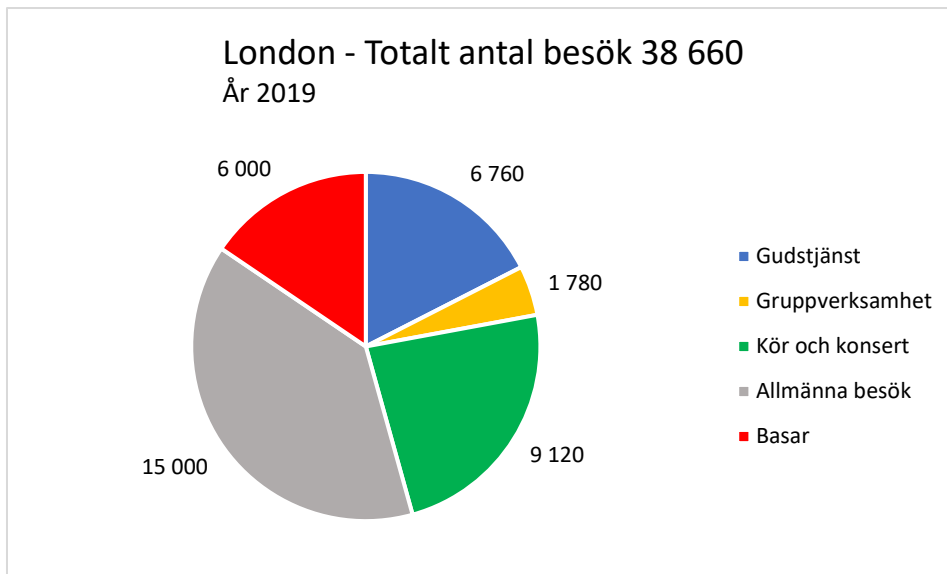
Figur 3 sammanfattar besöksutvecklingen i Londonförsamlingen mellan åren 2009-2019. Den visar att deltagandet vid gudstjänster, grupper och övriga evenemang har minskat från 111 944 besök år 2010 till 38 660 år 2019.

Figur 3. Det totala antalet besök vid gudstjänster, grupper och övriga arrangemang i Svenska kyrkan i London åren 2009-2019.

Till sist ska det totala antalet besök i svenska församlingen fördelas efter besök i gudstjänst (till vilken Lucia-högtiden räknas), gruppverksamhet, kör och konserter, allmänna besök i kyrkan och dess café samt besök vid basaren. Vi ser då att de allmänna besöken i caféet och vid riktade eller enskilda evenemang som väntat innebär en väsentlig del av det totala antalet besök, 15 000. Antalet besök vid gudstjänster och andakter är 6 760 och gruppverksamheten är detta år lägre än väntat med 1 780 besök. Kör- och musikverksamheten är hög, 9 120 besök, särskilt i jämförelse med året innan då 6 418 besök gjordes. Basaren i november håller ställningarna med sina 6 000 besök.

Figur 4. Det totala antalet besök i svenska kyrkan i London efter besökskategori år 2019.

Kommentar: Trots det stora utbudet med gudstjänster, gruppverksamhet och övriga arrangemang ser vi av figur 3 att deltagarantalet har minskat successivt och figur 4 visar hur besöken är fördelade efter kategori år 2019. En kontroll av fördelningen av besök år 2018 visar att besöken i samband med basaren inte har minskat men väl gudstjänstdeltagandet och särskilt deltagandet i gruppverksamheterna. Denna utveckling kan alltid ses som ett resultat av sekulariseringen, särskilt svårigheten att möta den unga generationen svenskar som inte längre har en relation till Svenska kyrkan. Den stora och rörliga gruppen av transnationella individer vana vid internet, och med värderingar som betonar den individuella auktoriteten och friheten, kan också förväntas bidra till minskat intresse för det fysiskt lokala. Som vi ska se så övergår också svenskar som har bott en längre tid i England (och som blir engelska medborgare) till ett lokalt engagemang inom Church of England och andra trossamfund. Men i stort sett torde den generella minskningen av relationen till det nationella i en global kultursituation spilla över på nationella kyrkor över huvud taget. Tillfälliga arrangemang eller uteblivna sådana kan höja eller sänka deltagarantalet. Det gäller t. ex. 300-årsjubiléet 2010 av församlingens grundande som genomfördes med stor uppslutning. Men nedgången kan också bero på strukturella förändringar, personalförändringar och förändringar i gruppen svenskar. Nedgången bör också relateras till en möjlig uppgång i deltagandet i live-sända högmässor. Idag går det att koppla upp sig på gudstjänster som sänds från Australien, USA, Sverige eller från olika trossamfund i Storbritannien. Det är fortfarande oklart hur mycket denna digitala trend påverkar deltagandet i siffror. Det gäller också live-sända förrättningar.

Ekumenik

Svenska kyrkan i London har liksom de övriga utlandsförsamlingarna en viktig ekumenisk och diplomatisk roll. I verksamhetsberättelsen för år 2018 skriver kyrkorådet att syftet med det ekumeniska arbetet har varit att fördjupa relationerna med den anglikanska kyrkan (särskilt Church of England), de andra lutherska kyrkorna i Storbritannien, andra kristna trossamfund samt andra religioner i Londonområdet. Det avgörande samarbetet är en del av Borgå-överenskommelsen från 1996. Detta år sammanställdes slutligen en text efter flera år av samtal.¹⁹ Avtalet är ekumeniskt sett avancerat och innebär att en svensk person som bor i England betraktas, om han/hon så önskar, som medlem av den lokala anglikanska församlingen med ”fullständiga rättigheter”. Det innebär möjlighet att anteckna sig i församlingens röstlängd, The Electoral Role, och delta i val av lokalt kyrkoråd. Det innebär också att präster och diakoner har rätt att tjänstgöra i de berörda kyrkorna utan någon ny vigning. År 1999 utfärdades för första gången rättigheten för kyrkoherden och komministern i svenska församlingen att tjänstgöra inom Church of England efter den lokala stiftsbiskopens och ärkebiskopens medgivande.

Redan år 1922 inleddes teologiska överläggningar mellan kyrkorna vartannat år (Anglo-Scandinavian Theological Conferences). Dessa överläggningar lade grunden för ett större förtroende mellan kyrkorna under 1900-talet. Jag själv bidrog till den ökade kunskapen om våra respektive kyrkotraditioner genom att tillsammans med Geoffrey Brown ta initiativ till den Anglo-Skandinaviska Pastoralkonferensen (senare Anglo-Nordic Pastoral Conferences) år 1977.²⁰ Idag är kontakterna starkt utvecklade med vänstift och vänförsamlingar och enskilda personkontakter på alla nivåer inom kyrka, akademi och samhälle. Detta speglar de traditionellt sett goda relationerna mellan länderna. Lokalt har svenska församlingen vidareutvecklat kontakterna med den anglikanska kyrkan genom luciahögtiden i St Paul’s Cathedral och medverkar i en årlig gudstjänst för alla präst- och diakonvigda i St Paul’s Cathedral. Prästerna deltar också i kontraktsmöten i Marylebone-kontraktet. Kyrkoherdarna har varit och är ledamöter eller ordförande i ”the Council of Lutheran Churches” och i ”Churches Together in Great Britain and Ireland” genom en ”Joint Liturgical Group”. Präster, diakoner och medlemmar i församlingen deltar också i möten med de andra nordiska

---

¹⁹ Ordförande för den lutherska delegationen var Tore Furberg, biskop av Visby, och för den anglikanska delegationen David Tustin, Bishop of Grimsby.

²⁰ Den första pastoralkonferensen med 8 deltagare från Church of England och tre deltagare från de nordiska kyrkorna ägde rum den 30/3 – 8/4 1978 i England. Pastoralkonferensen var samlad i Uppsala då Lennart Sjöströms utnämning till kyrkoherde i London 1981 blev känd. Se Anders Bäckström. Anglo-Swedish Pastoral Conferences. Ett nytt inslag i relationerna med Church of England. Kyrkohistorisk årsskrift 1982, s. 174-178.

kyrkorna. I Svenska kyrkan anordnar den Lettiska kyrkan gudstjänster varje månad och de Estniska och Isländska kyrkorna ett par gånger per år.

Kommentar: Det är ett ambitiöst schema för ekumeniska och interreligiösa kontakter som kräver ett stort engagemang men som är av grundläggande betydelse. Det är angeläget att detta ekumeniska program skrivs in i de anställdas befattningsbeskrivningar. Det är särskilt intressant att svenska församlingen har utvecklat goda kontakter med Church of England. Detta uppfyller intentionerna med Borgå-avtalet. Avtalet innebär att svenskar i England och engelsmän i Sverige ska finna en lokal församling att engagera sig i, även formellt och (kyrko)politiskt, utan att söka sig till ett eget trossamfund. Den potential som ligger i det redan utvecklade samarbetet med Marelybone-kontraktet borde kunna utvecklas till ett fördjupat lokalt samarbete. Möjligen kan t. ex. anställningsfrågor lösas genom ett mer formaliserat samarbete. Även om svenska församlingens existens bygger på den historiska kontinuiteten med en etnisk och kulturellt sett språklig förankring finns en potential för att utveckla gemensamma schemalagda gudstjänster och ett gemensamt socialt ansvar med den lokala anglikanska församlingen/kontraktet samtidigt som svenska församlingens fokus på svenskar i Londonområdet bibehålls (jämför det stora antalet gudstjänster på olika språk som genomförs i katolska kyrkor). Ett deltagande i en redan utarbetad lokal interreligiös kontaktverksamhet kommer att stärka den religiösa kunskapen (literacy) i samhället generellt. Detta är en kunskap som har blivit allt mer nödvändig för att främja demokratiska värderingar, social sammanhållning och för att motverka direkta konflikter med diskriminering eller rasism som följd. Denna kunskap är viktig för både svenska och engelska myndigheter och därmed också viktig för svenska ambassaden i London. Pågående kursverksamhet vid flera universitet i Storbritannien kan bidra till denna kunskapsutveckling (bl. a. vid det näraliggande Goldsmiths, University of London).²¹

Ekonomi och fonder

Svenska församlingen har genom åren arbetat upp en god ekonomi som bygger på 1) medlemsavgifter och donationer, 2) inkomster från café- och gruppverksamhet, 3) inkomster från basaren i november och lucia-högtiden i december, 4) bidrag från SKUT till tre tjänster samt ett verksamhetsbidrag och 5) inkomster från de fonder som förvaltas av svenska församlingen eller från en stiftelse med nära anknytning till svenska församlingen. Budgeten underfinansieras årligen med 150,000 pund med syftet att dra in dessa medel genom

---

²¹ Professor Adam Dinham med kolleger ger kurser i religious literacy <https://www.gold.ac.uk>. Hämtat 2021-04-15.

medlemsavgifter/donationer, räntor och kapitalöverskott. Detta lyckas mer eller mindre årligen och budgeten balanserar på omkring 1,1 miljoner pund med ett mindre över- eller underskott årligen. Förenklat ger följande uppställning en bild av inkomster och utgifter:

	2020	2019
Verksamhetsinkomster	455,263	704,112 ²²
Verksamhetskostnader	-731,345	-958,643 ²³
Finansiella intäkter	104,030	131,681 ²⁴
Finansiella kostnader	-8,825	-12,225 (förvaltningskostnader)
Orealiserade finansiella intäkter	110,614	413,959 ²⁵

Dessutom finns två stiftelser med nära anknytning till svenska församlingen: 1) Thora Ohlssons Cultural Fund på 346,983 pund (2018) med en avkastning på 50,000 pund,²⁶ och The Swedish Benevolent Trust (SBT) med en förmögenhet på 5,104,964 pund (2019) och med en avkastning på 130,000 pund.²⁷

Kommentar: Avkastningen på fonderna samt anslag från Swedish Benevolent Trust (SBT) är betydande och innebär i praktiken att verksamheten skulle gå med stora underskott om inte dessa anslag skulle finnas. Under pandemiåret 2020 har inkomsterna från basaren och från

²² Inkomster av luciahögtid år 2019 är 107,807 pund (utgifter 21,664 pund) och år 2020 20,671 pund (utgifter 7,093 pund); inkomster från julmarknad år 2019 är 190,987 pund (utgifter 109,932 pund) och år 2020 är 33,469 pund (utgifter 28,159 pund); inkomster av uthyrning av lokaler år 2019 är 40,503 pund och år 2020 är 5,630 pund. Till detta kommer medlemsavgift och donationer.

²³ Utgifter till löner, fastighetsförvaltning och övriga verksamhetskostnader (se not 20).

²⁴ Totalt belopp som genereras av de fonder som svenska församlingen förvaltar. Förmögenheten är uppe i 4 miljoner pund och omfattar avkastning på 1) Fixed Asset Fund på 533,030 pund (2018), en fond som måste finnas för att kunna driva församlingens verksamhet i minst ett år; 2) Building Fund (tidigare Capital Fund) på 1,012,630 pund (2018) används för reparationer av kyrkobyggnaden och bygger på ett antal sammanförda testamentariska bidrag; 3) General Fund (reserverade medel) på 264,321 (2018) som också grundar sig på ett antal sammanförda testamenten, bl. a. på Brita Holmgrens fond inrättad med överskottet från det den 31/1 1982 nedlagda svenskhem; 4) Agnes och Axel Welin Memorial Fund (fonden är ett resultat av försäljningen av sjömanskyrkan 2015 och är en s. k. *restricted fund* eftersom den endast får användas för evangeliets spridande i hela Storbritannien) på 2,112,466 (2018) pund; 5) Till detta kommer SKUT:s bidrag till tre löner på 151,680 pund (2018).

²⁵ Detta är det förändrade värdet på förmögenheten vid svenska församlingen från år till år. Detta måste redovisas enligt engelsk lagstiftning men innebär ingen inkomst eller kostnad. Däremot får högst 4 % av förmögenheten tas ut årligen utan att äventyra dess framtida storlek (ca 160,000 pund).

²⁶ Medlen används av församlingen till stipendier för unga musikstudierande och för ungdomars studier av mellanmänsklig förstående mellan kulturer och länder förlagda till England (företrädesvis från Lund).

²⁷ Då Lennart Sjöström tillträdde kyrkoherdetjänsten i London 1981 fick han av ledningen för UDs konsulära byrå uppmaning att avveckla det svenska ålderdomshemmet i London. Detta kunde inte längre räkna med ekonomiskt stöd från konsulära avdelningen vid svenska Utrikesdepartementet. Londonförsamlingen kunde inte ta på sig ytterligare kostnader som driften innebar. Ägare av ålderdomshemmets fastighet på Enford St, W1, var en separat styrelse som, då ålderdomshemmet stängde 1988, omorganiserades till Swedish Benevolent Trust (SBT) med registrering vid och stadgar godkända av The Charity Commission. Stadgarna anger att sju trustees ska styra verksamheten. Två trustees utses av församlingen, en av Sveriges ambassadör och fyra är co-opted. Till ordförande utses en av de av församlingen utsedda. Social verksamhet ska bedrivas i nära samarbete med svenska församlingen, för svenskar och personer med svensk anknytning i UK. Två kuratorer eller diakoner avlönas med medel från SBT. SBT bidrar till att Ulrika Eleonora församling kan fungera diakonalt aktivt.

luciahögtiden minskat men det gäller också utgifterna (se not 20). Lönekostnaderna ligger kvar på ungefär samma nivå år 2020, dvs 305,598 pund (pensionsavgift tillkommer), men församlingen har fått permitteringsstöd från den engelska staten motsvarande två halvtidslöner för personal vid Church of Sweden in London Ltd. Det är som alltid ett stort arbete som ligger bakom de siffror som presenteras och de minskade anslagen från SKUT är märkbara. Utifrån de förutsättningar som gäller har svenska församlingen visat att de har god kontroll på ekonomin och lämpliga nerskärningar och ansökningar har genomförts under pandemiåret. Det finns ingen anledning att tro att församlingen efter pandemins slut (?) år 2022 och efter genomförda satsningar inte ska kunna fortsätta sin verksamhet om än på en något lägre ambitionsnivå.

V Avslutande diskussion

Gruppen migrerade svenskar ökar

Jag ska avslutningsvis återknyta till den globala utsträckthetens ekologi med en allt mer framträdande migration i världen som är ekonomiskt, socialt, kulturellt och religiöst betingad. Intressant är att migration inte bara handlar om rörelser till Europa, eller om migration från östra till västra Europa där Sverige (men också Storbritannien) är ett stort mottagarland. Migration pågår också från Europa, och inte minst från Sverige. Då den svenska situationen analyseras fokuseras oftast på invandringen, särskilt år 2015, då 162 000 (oftast) flyktingar kom till Sverige och de påfrestningar som detta innebar för samhället. Däremot talas mindre om att omkring 660 000 svenska medborgare bor i andra länder och hur deras etniska och kulturella värderingar har påverkat deras migrationsrörelser.²⁸ För oss är det intressant att cirka 100 000 (15 % av alla utlandssvenskar) har bosatt sig i Storbritannien, varav omkring hälften i Londonområdet. Detta betyder att Storbritannien vid sidan av USA, Norge och Spanien är de främsta mottagarna av svenska migranter. Intressant är också att Sverige inte bara är ett immigrations- eller emigrationsland utan också ett transitland för migranter på väg till bl. a. USA eller Storbritannien. Idag har transnationalism blivit en beteckning på en serie migrationsrörelser över nationella gränser som grundar sig på arbete, studier, turism, flyktingstatus eller ett pensionärsliv i varmare klimat. Dessa rörelser gör att individen i praktiken får flera platser som han/hon betraktar som ”hemma”. Platstillhörigheten blir komplex och rent av virtuell med en annan typ av andlighet som är mer direkt relaterad till

---

²⁸ Statistiska Centralbyrån har lägre siffror beroende på att dessa baseras på registrerade personer som har flyttat utomlands minst ett år.

upplevelsen av självförverkligande som ett heligt mål. För andra blir en bristande platsrelation mentalt besvärande och förstärker en nationalistisk grundhållning.

Kommentar: Gruppen svenskar bosatta i Storbritannien har ökat strakt under senare decennier och Londonförsamlingen har följt utvecklingen genom att utöka adressförteckningar med utsända Kyrkoblåd samt att övergå till internetbaserad information. Samtidigt som denna satsning har pågått har resurserna minskat genom försäljningen av tre sjömanskyrkor och indragning av personal.²⁹ Det behövs nu en strategisk plan för hur den stora populationen av utlandssvenskar ska mötas. I arbetet med den planen kan Londonförsamlingen fungera som ett pilotfall genom sin juridiska och pastorala relation till både Sverige och Storbritannien. Detta arbete bör samordnas med en generell analys av nya migrationsrörelser och platsbegrepp.³⁰

Vilka är Londonsvenskarna?

Min undersökning från 1995³¹ ger en allmän indikation på sammansättningen av gruppen Londonsvenskar. Jag ska komplettera med material från undersökningen ”Svenskar i världen” (världsstudien) 2015 som visar på både likheter och skillnader.³² Med de reservationer som måste göras, med tanke på de skilda undersökningarna, är det ändå intressant att halva gruppen Londonsvenskar verkar vara i mellanåldrarna (30-49 år)³³ med avgjort fler kvinnor än män i gruppen och med dominans av (högre) tjänstemannagrupper. ”Världsstudien” har räknat fram att 2 257 studenter är bosatta i London med studiemedel från CSN och att 2 162 pensionärer bosatta i Storbritannien uppbär svensk pension (på nionde plats efter medelhavsländerna). Londonundersökningen visar vidare att 93 % är svenska medborgare och att 60 % har gift sig med en engelsk medborgare. Ytterligare 24 % är relativt nyinflyttade (har bott högst 5 år i Londonområdet) medan 19 % har bott i landet i 6 -10 år, d.v.s. totalt 43 %. Av den resterande drygt halva gruppen har 34 % bott i Storbritannien i minst 20 år. ”Världsstudien” har räknat fram att medelåldern för utflyttning till Storbritannien är ca 30

---

²⁹ Försäljningen av sjömanskyrkan i London resulterade i en fond som enligt engelsk lagstiftning ska förvaltas av Londonförsamlingen.

³⁰ Ny SKUT-app (mobilapplikation) ska skapa större engagemang skriver Kyrkan Tidning nr 16/2021. Denna ska underlätta för personer som bor eller vistas i utlandet att ta del av allt som händer i kyrkan på platsen. Londonförsamlingen är en av försöksförsamlingarna.

³¹ Bäckström, Anders. Londonsvenskarna och kyrkan. En studie av kulturupplevelser. Uppsala 1995. Rapporten grundar sig på 10 % av 5 000 registrerade Londonsvenskar varav 493 svarade (66 % svarsfrekvens). Undersökningens ålder gör att siffrorna inte längre stämmer men det finns en generell svarsbild som fortfarande har ett informativt värde.

³² www.sviv.se. Undersökningen är inte representativ, eftersom antalet svenskar i världen är svårt att bestämma och ännu svårare att undersöka. Materialet till undersökningen har samlats in genom Facebookgrupper, webbplatser, svenska utlandsmyndigheter, skolor, kyrkor och föreningar (samt eget material). Genom det stora antalet unika svar, 3 424, från 100 länder bidrar undersökningen trots allt med värdefull information. Det är värt att påminna om att undersökningen är gjord före Brexit och Covid-19 pandemin. [Diskussion-Enkat.pdf \(sviv.se\)](#) hämtat 2021-04-17.

³³ Hela 52 % är 30-49 år medan 13 % är yngre och 35 % är 50 år eller äldre.

år.³⁴ Detta kan jämföras med Norge 28 år och Portugal 58 år. Intressant är också att 69 % av Londonsvenskarna har bott utanför Sveriges gränser i 11 år eller mer och att närmare halva gruppen har bestämt sig för att bosätta sig i Storbritannien för gott främst av familjeskäl men också på grund av arbetet. Dubbelt medborgarskap minskar intresse för att flytta medan familj och barn i skolåldern ökar intresset. ”Världsstudien” visar till sist att 44 % av utlandssvenskarna är medlemmar i en svensk förening där de bor. Minst intresse för föreningsengagemang finns i Norge och i Storbritannien, ett resultat som korrelerar med ålder och syfte med utvandringen (studier och arbete) och närheten till Sverige med släkt och vänner. I Storbritannien bidrar det sociala systemet till en högre grad av voluntarism (välgörenhet) och en lägre grad av föreningsliv jämfört med Sverige.

Kommentar: Enligt Londonstudien finns det två huvudgrupper av svenskar i Londonområdet. Den första består av kvinnor som har gift sig med en brittisk medborgare och som har flyttat till Storbritannien av familjeskäl. Dessa tillhör oftare äldregruppen (50 år eller äldre) och har bestämt sig för att bo kvar. Den andra gruppen består av både kvinnor och män som har flyttat på grund av tillgången till arbete och endast delvis av familjeskäl. De har bott en kortare tid i London (högst 10 år) och har inte slagit sig ner för gott i landet. Det är tydligt att syftet med relationen till svenska församlingen är olika. Det är de stadigvarande svenskarna som utgör utlandsförsamlingens kärna genom sitt stöd till verksamheten med frivilligt arbete och förtroendeuppdrag. Korttidsboende och turister med en tillfällig om än lika viktig relation möts genom en välkomnande, öppen och socialt stödjande miljö. Det låga föreningsengagemanget märks inte på grund av Londonförsamlingens strategiska målgruppstänkande. Detta kan tydliggöras ytterligare.

Stämmer påståendet: Ju längre tid i England, desto mer engelsk?

Det finns en omfattande litteratur som diskuterar en individs känsla av etnisk tillhörighet men också om den kulturella identitetens betydelse för migranter.³⁵ Frågan är om tiden i Storbritannien gör individen mindre svensk och hur detta påverkar intresset av att ha en djupare relation till församlingen.³⁶ För att få en uppfattning om Londonsvenskarnas etniska tillhörighet fick de svarande i undersökningen ange om de 1) känner sig mer svenska än

---

³⁴ Antagen siffra enligt www.sviv.se, undersökningen 2015, sid 10.

³⁵ Se t. ex. Horizon 2020 – programme RESPOND: RESPOND will study the multilevel governance of migration in 11 countries. The consortium behind this project consists of 14 partners from source, transit and destination countries and will be coordinated by Uppsala University. This project is the first to be granted within the Humanities at Uppsala University and will take place from December 2017 – November 2020

³⁶ I en studie av danska sjömanskyrkor kan Margit Warburg (2009) visa att de regelbundna gudstjänstdeltagarnas andel ökar något vid utflyttningen medan övriga besöksnivåer och trosföreställningar är relativt stabila.

engelska och därefter 2) ange om de känner sig mer engelska än svenska. När svaren slås samman uppstod följande skala:³⁷

1.....2.....3.....4.....5.....6

24% 25% 17% 24% 5% 5% = 100 %

Skalan visar att 49 % känner sig mer svenska än engelska (skalsteg 1 och 2) medan 10 % känner sig mer engelska än svenska (skalsteg 5 och 6). Mellangruppen på 41 % ger ”inkonsekventa” svar, de känner sig både svenska och engelska eller varken svenska eller engelska. Denna etniska självbestämning har därefter prövats mot frågan om den svenska identiteten är viktig eller oviktig för den svarande. Det visar sig då att 50 % anser den vara mycket viktig och 35 % ganska viktig. Skillnaden mot den etniska skalan är slående. Det är 85 % som anser den svenska identiteten vara viktig medan ”bara” 49 % betecknade sig som mer svenska än engelska. Detta beror delvis på att de som är osäkra över sin etniska tillhörighet trots detta anser att den svenska identiteten är ganska viktig.

Till denna fråga hör tesen *Ju längre tid i England, desto mer engelsk*. Denna tes prövas i tabell 1:

Tabell 1. Etnisk självbestämning och identitetsupplevelse fördelad efter tid i Storbritannien. Procent (Bäckström 1995, s. 85).

	Totalt %	Tid i Storbritannien (England)					
		-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25- år
Mer svensk än engelsk	49	79	61	45	35	40	30
Svensk identitet mkt viktig	50	46	54	43	50	63	51

Tabellen visar att känslan av svenskhet avtar relativt ”snabbt” under den första tioårsperioden och sedan minskar ytterligare (skillnaden är statistiskt signifikant). Detta illustrerar den existentiella kris som uppstår efter ca 10 år i det nya landet då känslan blir mer svensk/engelsk och beslut om att stanna kvar eller att återvända blir något reellt, särskilt nu efter Brexit. Detta gäller inte den svenska identiteten som fortsätter att vara mycket viktig även efter 25 år i det nya landet. Detta styrker antaganden om att de värderingar som individen internaliserar under sin uppväxt är så djupt förankrade med personligheten att de inte överges även om individen integreras i det nya samhället genom språk och vanor.

³⁷ En diskussion om detta finns i Bäckström 1995, kapitel 5, s. 81 ff.

Kommentar: Svaret på påståendet *Ju längre tid i England, desto mer engelsk* är att det både stämmer och inte stämmer. Påståendet stämmer när den etniska tillhörigheten undersöks. För personer som vistas en kortare tid, upp till tio år, är svenskheten tydlig. Därefter blir den osäker och blir till sist mer engelsk än svensk. Men då den kulturella identiteten förs på tal räcker det inte med att ha bott länge i Storbritannien. Det räcker inte heller att individen har integrerats med den engelska kulturen genom giftermål/familj och att han/hon därmed känner sig mer engelsk än svensk. Det krävs att etableringen har gått så långt att relationen till svensk kultur distanseras och språkförståelsen minskar. Då brukar vi tala om en andra generation migranter, som barnen i dessa familjer är. För Londonförsamlingens själavårdande och diakonala uppdrag är dessa identitetsfrågor grundläggande. Samtidigt väcks frågor om behovet av att skapa vägar in i det engelska samhället bl. a. genom ett fördjupat samarbete med den lokala engelska kyrkan. Detta uppdrag behöver utvecklas och fördjupas.

Är hemkänslan Londonsvenskarnas religion?

I en undersökning av anställda och lekmän i svenska utlandsförsamlingar har Eva Jeppsson Grassman (2012, s. 61) funnit att utlandsförsamlingarna väcker en ”hemkänsla” hos besökarna. Hon anknyter till SKUT:s informationsskrift som just heter ”Som hemma fast utomlands”.³⁸ Men ett hem kan betyda många saker. Hon menar att hemtemat förmedlar 1) en plats där kärnfamiljen bor, 2) hemkyrkan i Sverige, 3) hemlandet/svenskhet, 4) hemma i bemärkelsen enkelt och okonstlat, 5) det andliga hemmet och 6) hemmet som fristad. En utlandsförsamling erbjuder egentligen alla dessa aspekter av hemkänslan men inbjudan gäller främst ”det svenska hemmet”, eller en blandning av hem/bostad och hemland. Olaf Aagedal (2007) har tagit fasta på liknande frågor i sin studie av norska sjömanskyrkor. Han menar att dessa fungerar som en nationell symbol mitt i det globala. Flaggor, maträtter, nationalsång och den hjärtformade våfflan symboliserar norskhet. Detta ger, enligt Aagedal (2007, s. 61), möjlighet att profilera den kyrkliga närvaron på nya sätt. Denna närvaro är normalt sett en dold del av kulturen men den blir synlig när det nationella utmanas som vid migration och utlandsresor. Dessa dolda upplevelser är svåra att verbalisera vilket ger riterna en viktig ”talande” roll.

Båda studierna bekräftas av Londonundersökningen. Det blir tydligt att *svensk religiositet* har betydelse för den kulturella identiteten men att relationen till *svenska församlingen* är ännu viktigare oavsett hur ofta den svarande deltar i gudstjänster. Den höga värderingen av

---

³⁸ Lena Sjöström: Som hemma fast utomlands – om Svenska kyrkan i utlandet, flera utgåvor, t. ex. 2012. Bland annat framhålls vikten av att svenskt kaffe (kaffe på svenskt vis) och kanelbullar serveras precis som hemma.

svenskheter och svenska seder bekräftas också av relationen mellan religion och kultur. Svenska församlingens roll som upprätthållare av svenska seder bejakas av majoriteten Londonsvenskar. Även gudstjänsten med dess psalmer och sånger spelar en överraskande stor roll som legitimerare av den svenska kulturidentiteten. Församlingen fungerar då som en ”trygghetsfaktor” (ett svenskt hem) i en för övrigt ”främmande” värld.

De enkätfrågor som berörde relationen mellan religion, tradition och olika identiteter har i Londonundersökningen analyserats genom en statistisk faktoranalys. En sådan analys visar om det finns svarsmönster som speglar olika attityder. Analysen lyfter fram fyra olika relationer till den svenska församlingen i London. Den första relationen bygger på en hög värdering av svensk religiositet och religiöst engagemang där den etniska relationen får träda i bakgrunden. Den andra bygger på vikten av det svenska, där känslan av svenskhet är stor och kontakten med svenska församlingen är en trygghetsfaktor. Den tredje bygger på behovet av att se den svenska identiteten relaterad till de traditioner som svenska församlingen förvaltar. Den fjärde gruppen har en negativ relation i den meningen att de inte anser svenska församlingen vara en verksam faktor för deras identitet. De kan också ha upprättat en relation till engelsk kultur vilket gör relationen till den svenska församlingen mindre viktig. Av dessa svarsmönster speglar det första och det fjärde en tydlig motivation både till engagemang och till icke-engagemang. Det är det andra och det tredje svarsmönstret som visar på bredden i en svensk utlandsförsamlings kontaktyta där både det svenska (den etniska aspekten) och svensk kulturidentitet speglar olika men sammanfallande roller.

Kommentar: Dessa studier visar att ”hemkänslan” verkligen speglar etniska och kulturella känslor hos Londonsvenskarna. Men hemkänslan ersätter inte den religiösa grundhållningen utan visar på bredden och djupet i en utlandsförsamlings roll. Londonundersökningen bekräftar Aagedal’s (2007) studie att den religiösa verksamhetens kulturella etos genom sin självklarhet är fördold. När individen byter kultur så uppenbaras dessa aspekter. Men kulturbyten kan i sig utlösa en sårbarhet hos individen som leder till behovet av självavårdande insatser men också av en diakonalt kritiskt baserad omsorg. Sårbarheten är som störst bland personer som befinner sig i fasen mellan det svenska och det engelska. Att ta sig an dessa personer är ett generellt uppdrag som kräver engagemang från både den kyrka som sänder ut medarbetare internationellt och från de myndigheter som har ansvar för sina medborgare internationellt. En framtida översyn av de svenska församlingarnas roll borde därför innehålla analyser av hur kulturellt sett underliggande ”osynliga” värderingar genom församlingens

verksamhet kan ”synliggöras” och därmed bli gripbara både för den enskilda personen och det samhällsbaserade kollektiv som en svensk församling är.

London som epicentrum för dynamisk religiositet

Det är också intressant att London är ett av världens mest dynamiska områden då det gäller nya andliga rörelser och nya kyrkor som har uppstått som en följd av migrationen, t. ex. afrikanska pentekostala kyrkor. Alla stora språk finns representerade i London genom olika migrerade folkgrupper. Det gör att det finns en upparbetad känsla för ett internationellt etos inom Church of England som går utöver Borgå-avtalet. Det nya vad gäller religiösa kulturer är dess internationella karaktär med rörliga medlemmar som kommer och går, och som därför kan vara svåra att registrera. Inom den religionssociologiska forskningen frågar man sig om migrationen av människor och idéer skapar en grund för polycentriska religiösa och politiska kontakter så att parallella lokala världsbilder kan leva sida vid sida. Tidigare var kyrkan en del av staten och kyrkoherden i London hade diplomatisk ställning. I det nya ligger att ekumeniska och interreligiösa samtal håller på att bli en ny diplomatisk kraft i förhandlingarna om ett framtida solidariskt och fredligt samhälle. Den globala religiösa pluralismen finns numera lokalt närvarande i de stora städerna och kan därmed bidra till grundläggande samtal som i slutändan kan leda till ökad samhällslig utveckling. Denna nya symboliska roll kallas för religionens ”soft power of diplomacy”³⁹ eftersom den inte kan undvaras om en både global och lokal värld ska hålla samman. För att uppnå ett sådant mål måste kunskapen om religiösa förhållanden fördjupas.

Kommentar: Londonförsamlingen är i den unika situationen att den ingår i ett avancerat ekumeniskt program (Borgå-avtalet). Samtidigt är församlingen verksam i ett vitalt geografiskt område som bl. a. Grace Davie (2018) menar speglar den nya tidens religiösa expansion. Religion förändras på tre nivåer samtidigt, en nationellt legitimerad religiositet minskar medan en på migrationen byggd organiserad religiositet ökar samtidigt som religionen förändras till att bli en del av valsamhällets individuella självförverkligande (upplevelsebaserad religiositet). Samtidigt som dessa värderingsförskjutningar kan ses som en del av det senmoderna valsamhället finns hela tiden risker knutna till ekonomisk ojämlikhet och polarisering där den ekumeniska grundhållningen kan fungera som en motkraft. De lutherska och anglikanska kyrkorna med sin långa tradition av demokratisk uppbyggnad och erfarenhet av religioners inre globala förändringsprocesser kan genom exemplet London få en

---

³⁹ Projektet ”the geopolitics of religious soft power” bedrivs vid Georgetown University Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs i Washington. Berkleycenter@georgetown.edu (Hämtat 2021-04-24).

nyckelroll i definitionen av vad en mjuk makt eller "soft power of diplomacy" egentligen innebär och hur den kan användas.

Utlandsförsamlingarna och det civila samhället

Londonförsamlingen speglar allt mer tydligt en utlandsförsamlings generella organisatoriska ställning med inflytande i det här fallet från både svensk och brittisk lagstiftning.

Församlingen speglar dessutom den historiska övergången från statskyrka till fri folkkyrka år 2000⁴⁰ som innebär en övergång från statlig styrning till medlemsstyrning som en organisation inom det civila samhället. Båda dessa omständigheter gör Londonförsamlingen till ett intressant pilotfall då det gäller förmågan till självfinansiering och självstyrning som en brittisk charity men med personal utsänd av Svenska kyrkan. Denna utveckling har inte kommit plötsligt utan ingår i en successivt ökad självständighet för församlingen (se SKUT-utredningarna 2001 och 2009:1). Denna självständighet är inte glasklar.

Men utvecklingen kan också ses som en del av en globaliserad värld där förhållandet mellan tid och plats (rum) blir allt mer fragmenterad samtidigt som individens möjlighet att välja lokala sammanhang och tillhörigheter ökar. I en tid av migrationsrörelser kan etnisk och religiös tillhörighet bli motiv för individens engagemang i det civila samhällets organisationer. Trots den komplexa organisatoriska styrningen fungerar svenska församlingen i praktiken som en ideell förening som bygger på medlemskap och lokalt engagemang. Som vi har sett finns det dessutom en grupp på 9 % i Londonundersökningen som upplever sig varken vara svenska eller engelska, en grupp som idag bör vara väsentligt större. För dessa kan församlingen vara svårgripbar och rent av ointressant som aktör inom det civila samhället.

Det är dock viktigt att komma ihåg att idén om det civila samhället har olika utgångspunkter i Sverige och i Storbritannien. I Sverige introducerades begreppet på 1990-talet och ses främst som en fortsättning på folkrörelsernas roll som demokratins upprätthållare. I Storbritannien är det civila samhället en del av voluntarismen och ses främst som en aktör inom välfärden. Som exempel kan nämnas att ett soppkök drivs av den lokala engelska kyrkan i nära anslutning till Londonförsamlingens lokaler.

Kommentar: Utvecklingen inom Londonförsamlingen kan ses som en indikator på en ökad global gemenskap av en religiositet som släpper från det institutionella men som hålls

---

⁴⁰ Se projektet vid Uppsala universitet Från statskyrka till fri folkkyrka 1997-2003 (Bäckström, Edgardh Beckam och Pettersson 2004).

samman av nya platser som bl. a. sociala medier erbjuder. De pågående värderingsförskjutningarna sammanfattas av Alderson och Davie (2020, s. 21) som en utveckling från ”obligation to consumption”, där konsumtionsideologin är knuten till det individuella valet. Detta påverkar också traditionella församlingsidéer som individen avlägsnar sig från för att istället välja religiösa tjänster som på ett osannolikt brett sätt exponeras genom online erbjudanden. Allt detta gör en utlandsförsamlings ställning inom det civila samhällets ram som både självklar och inte självklar beroende på vilket perspektiv som används. För Londonförsamlingens del borde en grundlig utredning genomföras och relateras till respektive lands demokratiska uppbyggnad, välfärdsorganisation och juridiska förutsättningar för att klargöra den civila samhällsrollen.

Efter Covid-19 pandemin

Corona-19 pandemin har på ett dramatiskt sätt visat att världen hänger samman. Även om Världshälsoorganisationen (WHO) inte har kunnat spåra smittans ursprung i detalj är det troligt att den kan härledas till djur i Kina. Smittan sprids därefter över alla kontinenter enligt tidigare historiska mönster. Samtidigt som pandemier måste undvikas går det inte att vrida den globala klockan tillbaka. Världen hänger samman och genom sociala medier är information en global tillgång i realtid. Därför kan Corona-19 pandemin mer än någonsin tidigare relateras till tanken om en enda mänsklighet som alla troende är satta att stödja.

Covid-19 har ändrat våra sätt att leva. Det gäller både arbete från hemmet och shopping online. Dessa förändringar har visserligen pågått en längre tid men de har accelererats. På samma sätt har församlingar länge diskuterat möjligheten till en förnyelse som pandemin snabbt har gjort nödvändig. Detta gäller Londonförsamlingen som efter flera års diskussion kunde införa online shopping vid julbasaren. Den stora förändringen ligger dock i det religiösa utbud som nu existerar genom Internet och som gör religion mer valbar också för svenskar i Londonområdet.

Om dessa tankar förs ner på den lokala nivån finns fortfarande en ovisshet om vad som kommer efter Covid-19 pandemin. Kommer livet kan återgå till det normala med ett umgänge på olika nivåer i samhället eller kommer erfarenheterna av pandemin att leda till nya beteenden genom arbete och möten via Internet? Många har upptäckt att det går att genomföra en disputation med följande doktorsexamen utan någon närvarande i Uppsala. På samma sätt finns nu erfarenheter av att det går att driva företag trots minskat resande. Det rimliga är att även församlingar, som har upparbetat teknisk kunskap, kommer att fortsätta att sända

gudstjänster och ”streama” luciahögtider, via Facebook eller You Tube. Medlemmar och andra kommer att kräva detta. Vi ser också att internationella engelskspråkiga oftast evangelikala församlingar av typ Hillsong snabbt har anammat de digitala formerna för att skapa en ny typ av globala församlingar. Även om detta inte är syftet med utlandsförsamlingarnas verksamhet är det sannolikt att ett post-corona-samhälle kommer att fungera annorlunda, vara mindre platsberoende och allt mer beroende av det individuella valet. Den nuvarande corona-perioden bör därför användas till att förbereda sig för en framtid där uppkopplingar kommer att spela en annan roll än tidigare.

Kommentar: Det är särskilt viktigt för utlandsförsamlingar med en geografiskt sett spridd medlemsskara att fortsätta använda de erfarenheter som har arbetats upp under Corona-19 pandemin. Både digital självvård och diakonalt stöd behöver fördjupas, även om detta inte ersätter det personliga mötet. Som många svenska tidningar har påpekat kan pandemin bli en möjlighet att starta om – en paus som manar till eftertanke för individer, församlingar och nationer. För Londonförsamlingen kan Covid-19 pandemin användas för att skapa nya former för kontakt med medlemmarna och deras anhöriga där isolering för olika åldersgrupper har blivit ett problem. Detta kan ske genom telefonsamtal men också genom personliga e-posthälsningar. Samtal av denna art kan också (efter godkännande) bli en inventering av en svensk-engelsk relationsbild där gudstro, tro på det moderna samhället och tro den enskilda individen kan analyseras och relateras till ett hopp som kan förväntas växa fram ur krisen. Med tanke på utlandsförsamlingarnas framtida ställning och roll är det angeläget att dessa tillsammans med SKUT, och med bidrag från de svenska forskningsråden, genomför en sådan undersökning.

VI Förslag till åtgärder

Detta är en utvärdering av Londonförsamlingens organisation, verksamhet och ekonomi insatt i det teoretiska perspektiv som det globala valsamhället innebär. Utvärderingen lider av det problem som både Brexit och Covid-19 pandemin innebär. Det har inte varit möjligt att göra ett så kallat platsbesök med intervjuer, något som är standard vid större utvärderingar. På samma sätt har verksamheten i London stängts av i den meningen att besök i princip är uteslutna på grund av den Lock-down som regeringen i Storbritannien genomförde i slutet av 2020. Detta avbräck i verksamheten gör det svårt att bedöma de långsiktiga effekterna av olika trender. Samtidigt har nedstängningen av verksamheten bidragit till en digital omställning som tveklöst har resulterat i erfarenheter som kommer att påverka den framtida

verksamhetsutformningen. Eftersom det är självklart att Londonförsamlingen ska fortsätta sin verksamhet är frågan snarare vilka överväganden som kan riktas mot församlingen för att stärka uppdraget och relatera detta till övriga svenska institutioner i London.

Londonförsamlingen har genom sin unika ställning möjlighet att ingå i en framtida försöksverksamhet som borde analyseras på en vetenskaplig nivå. Bara det faktum att material från en större intervjuundersökning finns tillgänglig gör jämförelser över tid möjliga samtidigt som internationella jämförelser av pågående migrationsrörelser kan fördjupa bilden av utlandsförsamlingars lokala roller mitt i det globala. Mina förslag till åtgärder riktar sig därför både till Londonförsamlingen och till Rådet för Svenska kyrkan i utlandet.

Jag föreslår:

- 1) att Londonförsamlingen utarbetar en strategisk plan för hur det växande antalet svenskar på de brittiska öarna ska mötas genom informationsbaserad och målgruppsrelaterade inbjudningar. Inbjudan ska avse dels den kulturellt identitetsstärkande relation som ”hemkänslan” innebär, dels de religiösa och sociala tjänster som kan erbjudas genom verksamheten och dels det fördjupade engagemang som individen själv kan bidra med;
- 2) att det ekumeniska uppdraget, särskilt i relation till Borgå-avtalet, skrivs in i de anställdas befattningsbeskrivningar och görs till ett särskilt mål för verksamheten;
- 3) att kunskapen om den interreligiösa närvaron i London fördjupas genom samtal i samarbete med lokala religiösa grupper, svenska och engelska myndigheter och den forskning som t. ex. University of London kan erbjuda;
- 4) att Londonförsamlingen använder den ”paus” i verksamheten som Covid-19 pandemin innebär för att tänka igenom vilka digitala långsiktiga förändringar i verksamhetens utformning som ska permanentas efter pandemins slut;
- 5) att Londonförsamlingen som ett led i sitt själavårdande och diakonala uppdrag kontaktar Londonförsamlingens alla medlemmar för att efterhöra vilka sociala, existentiella och religiösa frågor som behöver ventileras och organiseras mer ingående;
- 6) att SKUT i samarbete med Londonförsamlingen och brittiska myndigheter säkrar kontinuiteten i verksamheten genom långsiktiga anställningar för att undvika framtida kunskapsbrott som skapar osäkerhet;

7) att SKUT genom fortsatta anslag säkrar den grundläggande religiösa verksamheten (gudstjänster, andakter, förrättningar, körer samt hembesök och själavård) så att den diakonala omfattningen på verksamheten som stöds genom anslag från SBT kan fortsätta ostört;

8) att SKUT, Svenska kyrkans forskningsavdelning, Centrum för mångvetenskaplig forskning om religion och samhälle vid Uppsala universitet (CRS) och Goldsmiths University i London gemensamt undersöker möjligheten att ansöka om medel från forskningsråden för en fördjupad studie av globala migrationsrörelser som inte bara berör immigration utan också emigration.

Litteratur

Alderson, Hannah och Grace Davie (2020). Online worship: a learning experience, i *Theology* 2021, Vol 124, s. 15-23.

Bäckström, Anders (1982). Anglo-Swedish Pastoral Conferences. Ett nytt inslag i relationerna med Church of England. *Kyrkohistorisk årsskrift* 1982, s. 174-178.

Bäckström, Anders (1995). *Londonsvenskarna och kyrkan. En studie av kulturupplevelser*. Uppsala: Mitt i församlingen. Svenska kyrkans församlingsnämnd 1995:3.

Bäckström, Anders, Ninna Edgardh Beckman och Per Pettersson (2004). *Religious Change in Northern Europe. The Case of Sweden*. Stockholm: Verbum.

Davie, Grace (2015). *Religion in Britain: a persistent paradox*. Oxford: Wiley-Blackwell.

The Diocese in Europe (short form for The Diocese of Gibraltar in Europe), a diocese of the Church of England formed in 1842. www.wikipedia.org/wiki/Diocese_in_Europe/. (Hämtat 2021-04-24).

Evander, Sven och Lennart Sjöström (2001). *Svenska kyrkan i London 1710-2000. En historia i ord och bilder*. London: Ulrika Eleonora svenska församling.

Jeppsson Grassman, Eva och Annika Taghizadeh Larsson (2012). *Som ett andra hem? Svenska utlandskyrkan i en tid av globalisering och äldremigration*. Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande, nr 8. Linköpings universitet.

Sjöström, Lena (2012). *Som hemma fast utomlands – om Svenska kyrkan i utlandet*. Uppsala: Svenska kyrkan, Kyrkokansliet.

Svenska kyrkan utredningar 2001:1. *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter. Betänkande från 1998 års SKUT-utredning*. Uppsala: Svenska kyrkan.

- Svenska kyrkans utredningar 2009:1. *Utlandskyrkan. Struktur och delaktighet. Slutbetänkande från den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Warburg, Margit (2009). Gud, kirke og faedreland – om udlandsdanskerne og de danske kirker i udlandet, i *Tvaerkultur*: Institut for Tvaerkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet, s. 113-119.
- Agedal, Olaf (2007). The Norwegian Seaman's Church as a National Symbol. An essay on migration, religion and national identity, i Furseth, Inger och Paul Leer-Salvesen (red.) *Religion in Late Modernity. Essays in Honor of Pål Repstad*. Trondheim: Tapir Academic Press, s. 55-68.